

ÚVODEM

Minulost nám byla svěřena,
nám neopatrným a zapomnětlivým dědicům.
A je třeba o ni pečovat a vynalézat prostředky,
jak její tajemství tiše a citlivě objevovat
a předávat těm, kteří jsou schopni si ho povšimnout.

Balthus

Výstava Zlaté řemeslo je jedním z aplikovaných výstupů výzkumného projektu „Uměleckořemeslné techniky zlatnictví – identifikace, ochrana a zpřístupnění“. Hlavním cílem projektu a dalších výzkumných aktivit Technického muzea v Brně a jeho nedílné složky – Metodického centra konzervace je zkoumat a prezentovat v minulosti používané způsoby zpracovávání kovových materiálů v kontextu muzejní péče o artefakty, které tvoří nejen u nás, ale i všude ve světě nejcennější kolekce kulturního dědictví. Těžiště výzkumu představují experimentální rekonstrukce v minulosti používaných technologických postupů, jako jsou tepání, cizelování, ražení, lití, inkrustace, fasování drahých kamenů a další, jimiž jsou zhotovovány repliky konkrétních exponátů. V rámci projektu Uměleckořemeslné techniky zlatnictví tyto rekonstrukce probíhaly v celém komplexu nutných prací, například reliéfní ražba dokumentovaná výrobou repliky pražského groše proběhla ve fázích od přípravy slitiny a stříbrných střížků, přes výrobu ražební stolice nebo nástrojů a razidel, až po finální ražbu. Průběh rekonstrukcí je pečlivě zaznamenáván a zevrubně popsán, stejně jako originály i repliky předmětů, přičemž jsou sledovány charakteristické znaky jednotlivých technik a opracování slitin a povrchu, které mohou být vodítkem pro správnou identifikaci předmětů, jejich popis a historické zařazení. Takto experimentálně

dokumentované dílčí technologické postupy rovněž umožňují lépe specifikovat potenciální rizika poškození artefaktů a stanovit optimální koncept konzervátorsko-restaurátorského ošetření. Pro průzkum bývá využita digitální fotografie a mikroskopie včetně softwaru pro měření topografie povrchu a v rámci projektu byla též testována metodika měření chemického složení slitin kovů neinvazivními metodami (XRF spektrometrií, SEM-EDS, hydrostatickým měřením).

Řešitelé projektu své dosavadní poznatky shrnuli do různých praktických návodů, vodítek a pomůcek, které mohou být využívány profesionály z pamětových institucí při péči o kulturní dědictví, při vzdělávání studentů rozmanitých souvisejících specializací a typů škol, ale i širokou veřejností se zájmem o uměleckořemeslná díla minulosti či aktivními profesionálními tvůrci. Kompendiem všech takto získaných poznatků využitelných v praxi jsou oba hlavní aplikované výstupy projektu – památkový postup a výstava s odborným katalogem. Pro účely výstavy bylo penzum vysoce odborných informací samozřejmě redukováno tak, aby bylo možné srozumitelnou formou předvést závěry z výzkumu veřejnosti.

Výstava byla rozdělena na dva samostatné logické celky – „Techniky“ a „Poklady“, situované ve dvou na sebe navazujících výstavních prostorách. Snahou tvůrců

výstavy bylo nabídnout návštěvníkům možnost seznámit se s řemeslnými technikami aktivně (tvůrčí pracoviště) a interaktivně (široká nabídka audiovizuálních dokumentů), jakož i poskytnout náročnějšímu a poučnému zájemci hlubší vhled do problematiky konzervátorsko-restaurátorské ochrany historických artefaktů či do samotné technologické a řemeslné znalosti. Neméně důležitou intencí byla popularizace studia zlatnických a konzervátorsko-restaurátorských oborů, proto byly školy (střední odborné školy, vyšší odborné školy i vysokoškolský typ studia) nabízející v současné době vzdělávání budoucích zlatníků, designérů, konzervátorů-restaurátorů apod. přizvány ke spolupráci a prezentovány informacemi a exponáty (studentské a absolventské práce) v obou částech výstavy.

Základem samostatné části „Techniky“, instalované v rámci pochůzkové trasy v prvním výstavním prostoru a zároveň blízko tematicky souvisejících expozic například Kovolitectví či Nožířství, byla prezentace vybraných zlatnických postupů slovním a obrazovým popisem a na základě videodokumentace proběhlých experimentů. Dominantami této části byla autentická plně vybavená zlatnická dílna světově proslulého brněnského šperkaře Jiřího Drlíka (ze sbírek Technického muzea v Brně) a replika ražební stolice (vyrobená v rámci experimentální rekonstrukce techniky reliéfní ražby). Problematika ochrany zlatnických děl byla demonstrována na příkladu restaurátorské péče o relikviář sv. Maura, za níž je odpovědný restaurátor a jeden z řešitelů projektu a jeho iniciátorů Andrej Šumbera. Haptický model relikviáře, zapůjčený z Národního památkového ústavu, v této části výstavy mohli prozkoumat dotykem i nevidomí, v návaznosti na doprovodný program k expozici Kultura nevidomých.

V části „Poklady“, situované do tzv. trezorové expozice, byla soustředěna reprezentativní kolekce ukázek uměleckořemeslných prací z různých historických období a různého funkčního určení. Na přípravě této

části prezentace se ideově a zápůjčkami podíleli kolegyně a kolegové z partnerských institucí – Moravského zemského muzea, Moravské galerie v Brně a Umělecko-průmyslového musea v Praze, i řada dalších spolupracovníků, kterým vděčíme za vstřícný přístup a podnětnou kooperaci. Díky vystaveným unikátům se návštěvník seznámil s nádherou a rozmanitostí zlatnických děl a jejich proměnami za posledních více než 2000 let. Důraz byl i v této části výstavy kladen na vysvětlení a rozpoznávání základních zlatnických technik a zdůraznění nutnosti ochrany historických artefaktů. Rovněž zde bylo prezentováno téma restaurování relikviáře sv. Maura.

Výstavu doplňovala nabídka doprovodných programů v návaznosti na muzeopedagogické aktivity Technického muzea v Brně a vzdělávací servis Metodického centra konzervace. Nejvýznamnějším odborným setkáním byl seminář připravený 22. června 2022 ve spolupráci s Komisí konzervátorů-restaurátorů, pracovní skupinou Kovy, Asociace muzeí a galerií s hojnou účastí odborných pracovníků z paměťových institucí, konzervátorů-restaurátorů, ale i akademických a výzkumných specialistů nebo aktivních zlatníků a šperkařů. Také díky tomuto setkání mohla být naplněna editorská koncepce katalogu jako platformy pro publikování studií informujících též o dalších současných nebo nedávných projektech týkajících se ochrany a výzkumu související problematiky. V první části publikace jsou proto zařazeny i kapitoly kolegů a kolegyně, kteří do příprav výstavy přímo nezasáhli, ale díky jejich přispění je výsledný obraz o „zlatém řemesle“ v minulosti komplexnější a ucelenější.

Naše díky patří všem autorkám a autorům této publikace a všem jejím recenzentům a našim konzultantům. Děkujeme též kolegyním a kolegům zapojeným do přípravy výstavy a dílčích aktivit projektu, jakož i celému projektovému týmu a všem, kdo přispěli k poodhalení tajemství zlatých pokladů, které je ukryto v umění jejich tvorby.

editorka